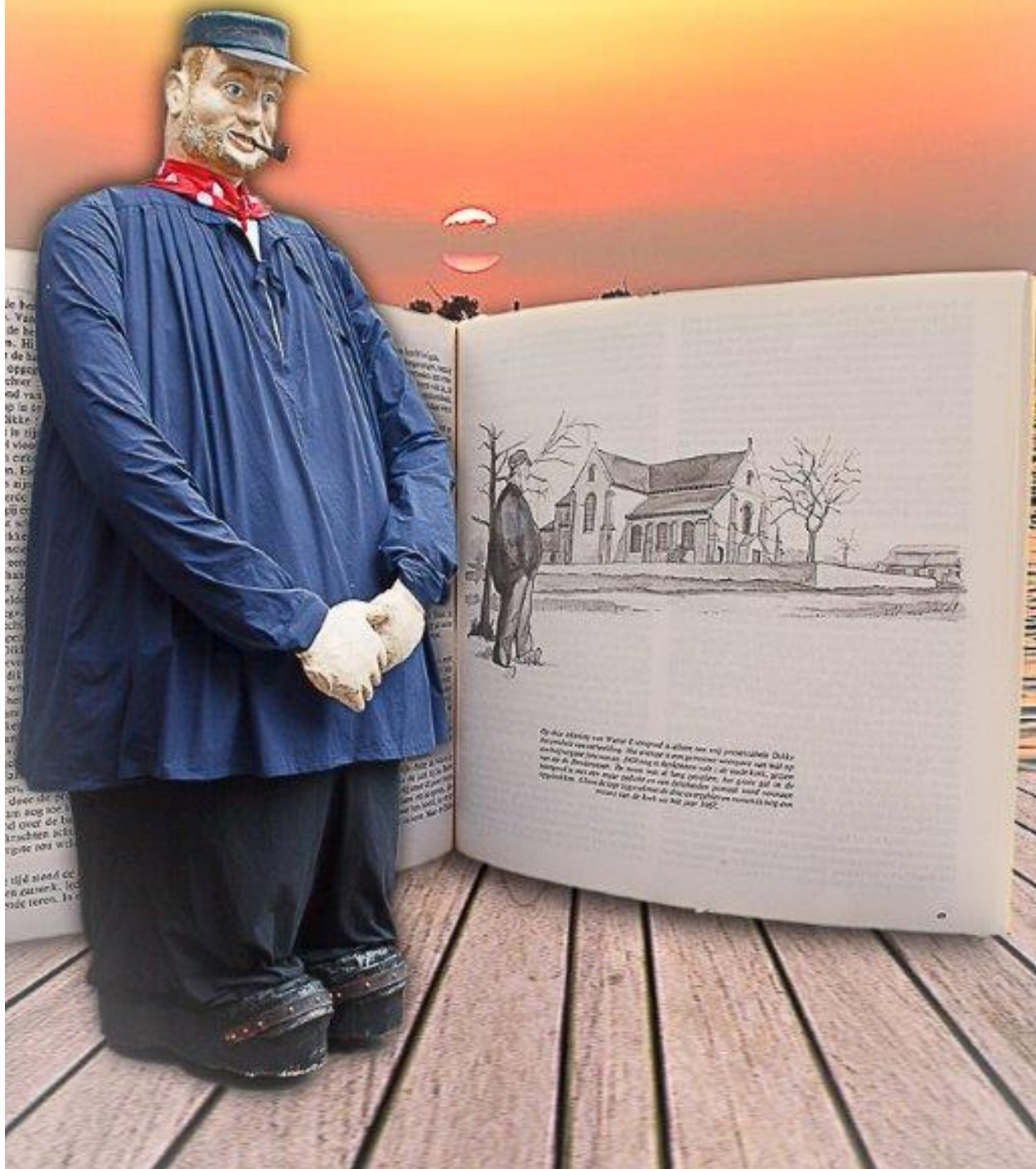

Rausa

Erfgoedtijdschrift voor Borchtlombeek, O.L.V.-Lombeek, Pamel en Strijtem
Verschijnt 10 maal per jaar. Derde jaargang nr. 4, Roosdaal, mei 2015

Rausa

Erfgoedtijdschrift voor
Borchtlombeek, O.L.V.-
Lombeek, Pamel en Strij-
tem

Secretariaat en verant-
woordelijke uitgever:
Erfgoed Rausa, Varing 40,
1760 Pamel
www.rausa.be

Werkten mee aan dit
nummer: Jan De Mont,
Luc Van Cauwelaert, Flo-
rent Kestens, Herman Van
Herreweghen,
Bart Caulier

Eindredactie:
Bart Caulier
Kristien Hemeryckx en
Walter Evenepoel

Iedere auteur is verant-
woordelijk voor haar/zijn
bijdragen.

Je kan je gratis abonneren
op de digitale versie van
Rausa door een eenvoud-
dig bericht te sturen naar
rausa@skynet.be. Het
tijdschrift is ook in ge-
drukte versie beschikbaar,
maar dan kost een jaar-
abonnement € 20- te stor-
ten op
BE 97 8601 1557 2549

©
Zonder voorafgaande toestem-
ming van Erfgoed Rausa mag
niets uit deze uitgave worden
verveelvoudigd en/of openbaar
worden gemaakt door middel
van druk, fotokopie of op welke
andere wijze dan ook.

om te beginnen...

Rausa verschijnt tien maal per jaar in digitale versie
en op aanvraag in gedrukte versie. De digitale num-
mers zijn gratis. Wie een gedrukte versie wil, kan die
aanvragen tegen twee euro per nummer (exclusief
portkosten) of een jaarabonnement van € 20.

Wie zelf artikels wil schrijven of beeldmateriaal wil
bezorgen, is hartelijk welkom. De bijdragen graag
inleveren een maand voor de datum van verschijnen.

Redactieadres:

Erfgoed Rausa, Varing 40, 1760 Pamel,
rausa@skynet.be, 054 32 33 64

Inhoud van dit nummer:

Blz. 2	om te beginnen
Blz. 3	terugblik
Blz. 4	revolutionaire broers
Blz. 9	de voddenraper van Roosdaal
Blz. 11	Benedictus Prové en de tocht naar Waterloo
Blz. 14	een soldaat van Napoleon vertelt
Blz. 19	nieuwe kleren voor de Dikke
Blz. 20	(niet meer zo) vers van de pers
Blz. 21	mijn gedacht!

Op de voorpagina:

Deze maand kreeg onze reus nieuwe kleren. Alle
details vind je op bladzijde 19 (foto Jan De Mont).

24 maart: Onderweg naar Waterloo

Pajottenland, begin 19de eeuw. Veel jonge mannen zijn de voorbije jaren vanachter hun ploeg geplukt om dienst te nemen in het leger van Napoleon. Honderden Pajotten sneuvelden voor de poorten van Moskou of in een godvergeten vlakke. De geallieerden blazen verzamelen. In de zomer van 1815 bivakkeren Engelse troepen in de wijde omgeving van Brussel. Boeren moeten voedsel en paarden leveren, arme lieden moeten onderdak verschaffen, burgers moeten officieren huisvesten. Er wordt geen tegenstand geduld. De wanhoop hangt als een zware mist over onze dorpen.

Dit was het kader waarin, tijdens de Nacht van de Geschiedenis, de theaterproductie 'Onderweg naar Waterloo' zich afspeelde. Een volgelopen Koetshuis genoot met volle teugen van de unieke voorstelling! De aangrijpende, humoristische en emotionele verhalen, liederen, muziek en beeldmontages lokten heel wat enthousiaste reacties uit!

Wie er niet bij kon zijn, kan verder in dit nummer alsnog de sfeer proeven en het wedervaren lezen van de kozak die mee optrok met het leger van Napoleon. Voor wie er wel bij was, wordt het ongetwijfeld nog eens (na-)genieten.

26 april: Erfgoeddag

Cultuurraad Roosdaal en Erfgoed Rausa lieten het feit dat op 1 januari 1965 de gemeente Roosdaal plots een feit werd,

niet zomaar voorbij gaan. In en om GC het Koetshuis zoemde het op de Erfgoeddag van de bedrijvigheid.

De projectie van 'De Roosdaalse revue' uit 2008 lokte heel wat kijklustigen. Honderden mensen kwamen in 2008 te laat om een kaartje te bemachtigen, en kregen nu de kans om deze legendarische theaterproductie op groot scherm te herbeleven.

Tegelijk opende Erfgoed Rausa zijn erfgoedkelder om de bezoekers te laten snuisteren in documenten, foto's en getuigenissen van een halve eeuw geleden. De projectie van een hilarische BRT-uitzending uit 1966, toen het legendarische programma Echo een reportage maakte over de jonge gemeente, werd zeer gesmaakt.

Schenking

Wij mochten de voorbije maanden opnieuw een aantal mooie giften ontvangen. Wij zijn bijzonder blij met de schenking van Dr. Joost Proesmans die ons de volledige uitgave bezorgde van 'Het Oude land van Edingen en Omgeving' (HOLVEO), prachtig ingebonden in gouden band. Daar bovenop schonk hij (ook al ingebonden) een aantal jaargangen van 'Eigen Schoon en de Brabander' (ESDB). En ons geluk kon niet op, ook Herman Van Herreweghen liet ons opnieuw een aantal jaargangen van dit onvolprezen tijdschrift ophalen waardoor we nu bijna over de volledige collectie beschikken. Beslist de moeite om er kennis mee te komen maken op één van de opendeurdagen.

revolutionaire broers (deel 2)

In het tweede nummer van deze jaargang schetste Luc Van Cauwelaert het leven van Jan Frans Vonck en de rol die de pastorij van Lombeek en haar priesterdeken hierin speelde. In de tweede aflevering wordt de op- en neergang geschetst van de kortstondige Brabantse Revolutie.

In deel 1 hadden we het over de bonte groep revolutionairen die zich verenigden in hun protest tegen het Oostenrijks bewind. Hun inspiratie haalden ze uit 'le Contrat Social' van Rousseau en namen zijn stellingen over, als basis voor een nieuwe ordening: 'Vrijheid, Gelijkheid en Broederlijkheid'. Misschien merkwaardig: zij gebruikten in hun vergaderingen het Nederlands. Zij kwamen in hun handelen en geschriften op voor de Nederlandse taal. Van Jan Baptist Verlooy hebben wij een "**Verhandeling op d'onacht der moederlijke taal in de Nederlanden**", een verhandeling over de onachtzame behandeling van de moedertaal ("*nooit is onze tael eenig aendacht verleent van 't hooggezag.*").

In 1789 stichtten zij een geheim genootschap "**Pro Aris et focis**" (voor outer en heerd), waarin de opstand tegen keizer Jozef II (de *koster-keizer*) werd voorbereid.

Deze alliantie tegen de Oostenrijkers bestond uit progressieve denkers, 'Vonckisten' genoemd, en de conservatieven van Van der Noot. Het verbond was zeer broos en zou snel opsplitsen langs de lijnen van de verschillende maatschappelijke opvattingen.

Vonck verzocht de Lausnoy contact te zoeken met kolonel (later generaal) Jan Andries Vander Mersch. Dit leidde tot de historische ontmoeting tussen Vonck en Vander Mersch in de pastorij van Bekkerzeel op 30 oogst 1789.

De ontmoetingsplaats Bekkerzeel, een dorpje met 200 inwoners, was onzichtbaar vanaf de Brusselse steenweg. Pastoor Petrus de Batselier, een geboren Meldertenaar, een parochie van Baarddegem, was de zaak van het patriottisme niet ongenegen. Philip Jozef de Haan, sinds 5 augustus 1766 pastoor te Baarddegem had hiervoor bemiddeld. Dinsdagavond 29 augustus 1789 kwam kolonel Vander Mersch, vergezeld van raadspensionaris

Raepsaet aan te Schorisse waar zij pastoor Janssens oppikten.

De pastorie van Bekkerzeel

Enkele uren later was Vonck al op de hoogte van hun aankomst. Door zijn zwak gestel mocht hij zich niet in de avondkilte wagen. Opvallend is de rol van de dorps-priesters in de aanloop tot de revolutie.

De volgende dag reed hij te paard samen met ingenieur Fisco vanaf zijn kantoor in de Koolstraat langs de Vlaamse poort richting Molenbeek en vervolgens verlieten zij de steenweg aan het Moleken te Zellik om via de Kortemansstraat omstreeks 9 uur Bekkerzeel te bereiken.

Vonck was onmiddellijk ingenomen met de energieke West-Vlaamse kolonel. Hij maakte hem duidelijk dat, zich steunend op de visie van Jean-Jacques Rousseau in zijn 'contract social', een volk in opstand mocht komen tegen een soeverein die de rechten van zijn onderdanen met de voeten treedt.

Standbeeld van Vander Mersch in Menen

Vonck ervoer dat Van der Noot met zijn vage beloften van Pruisische hulp zijn actie dwarsboomde. Van de adel noch van de hogere geestelijkheid, met uitzondering van de abten van Sint Bernards en van Tongerlo, was enige hulp te verwachten. Alleen de Hertogen d'Ursel en d'Arenberg, Graaf de la Marck en de familie de Ligne stonden aan de kant van de Vonckisten.

De meest overtuigde aanhangers telde het Vonckisme onder de nieuwe burgerij: handelaars, bankiers, beoefenaars van vrije beroepen, intellectuelen en officieren.

Zij werden overtuigd door het redenaarstalent van Vonck en de verzameling van vooruitstrevende advocaten en intellectuelen. Hier werd duidelijk de basis gelegd voor wat zou uitgroeien tot een democratische en liberale revolutie. Samen ook met de vrijmetselaars (waarvan de meeste leden aanhangers waren van de stellingen van Rousseau). In tegenstelling tot vandaag, waren de leden van de loge 'l'Équité' (de Billijkheid) niet ongelovig maar wel antiklerikaal omdat zij de hogere clerus beschouwden als ondemocratisch en aanhangers van de machthebbers. Zij gingen ervan uit dat die leden van de clerus langshorige pastoors het gemene volk onder de knoet hielden.

Nadat hij in contact kwam met het geheime genootschap van Vonck en Verlooy was Vander Mersch gegrepen door de bevrijdingstheorie van het genootschap en zou hij deserteren uit het Oostenrijkse leger.

Vander Mersch aanvaarde het patriottenleger te leiden onder het motto: *"De Belgische Natie moet enkel door zijn moed het juk van het Oostenrijkse Huis afgooien"*.

Van der Mersch was luitenant-kolonel in het Oostenrijkse leger en had dus naast zijn moed ook de ervaring opgedaan in het keizerlijke leger.

Vonck gaf advocaat Torfs de opdracht om bij de Franse Assemblée uniformen en 4000 geweren te leveren aan vier pond per stuk. Vanuit Ninove, ondertekend met pseudoniem advocaat Plasschaert, schreef hij een brief waarbij hij advocaat Van den Eynde aanmaande de rekrutering van de vrijwilligers te beginnen.

De zeer rijke lakenhandelaar Weemaels, gevestigd in de Koningstraat, vlak bij het opperste keizerlijke gezag, onder de ogen van de hautaine Oostenrijker d'Alton, trok via Namen naar Hoei waar hij van de Luikse burgemeester de toestemming kreeg om in Hasselt voor de revolutie te propageren.

Het werd voor Vonck te gevaarlijk in Brussel en hij zag zich verplicht te vluchten. Een gemene vijgenhandelaar (een zekere De Ridder) had voor 20.000 gulden (ongeveer 2.240.000 euro) de zaak van de patriotten aan d'Alton verraden. Diens brigades dacht dat hij zich te Onze-Lieve-Vrouw-Lombeek verstopte bij zijn broer in de pastorie.

Woedend dat zij hem niet vonden, vernielden zij de pastorie. Verwittigd door goed menende lieden was Vonck via Mollem over Puurs naar Breda vertrokken om de samenzweerders te vervoegen.

De pastorie van O.L.V.-Lombeek

Luitenant-generaal Vander Mersch (op de volgende bladzijde) afgebeeld tussen de twee alles behalve boezemvrienden: Van der Noot die zich beroemde op zijn adellijke afkomst en de landelijke Vonck die zijn inspiratie vond in de geschriften van de Verlichting. Zij verenigden zich in 'het comité van Breda'.

De Brabantse revolutie.

Op 24 oktober 1789 vielen 2800 soldaten onder leiding van luitenant-generaal Van der Mersch de Kempen binnen. De patriotten namen het fort van Zandvliet in, waar zij een manifest voorlezen dat Jozef II van zijn soevereiniteit vervallen verklaarde. Daarna trok Vander Mersch met zijn troepen naar Turnhout. Hij wou een open veldslag met de sterkere Oostenrijkse troepen vermijden. De bevolking liet de opstandelingen binnen. Op 27 oktober volgde een confrontatie in de stad die in het voordeel van de behendige Vander Mersch uitviel. Als gewezen kolonel in het Oostenrijkse leger was hij strategisch in het voordeel.

De slag om Turnhout

De munitie raakte op. Zijn onervaren en slecht bewapende patriotten waren tot niets meer in staat. Vander Mersch trok daarom zijn troepen terug onder de bescherming van de Verenigde Provinciën, waar hij geduld wordt bij Breda. Een kleine troepenmacht onder leiding van de Prins de Ligne bevrijdde in de nacht van 16 op 17 november Gent. Later zouden Tienen en Diest volgen.

De slag om Gent

Op 17 november gaf Keizer Jozef II het bevel aan de landvoogden, de Oostenrijkse overheden en ambtenaren om Brussel te verlaten. De veelal uit het land zelf gerekruteerde soldaten deserteerden massaal uit het leger. De keizer deed nog een verzoeningspoging door de Charters weer te herstellen. Op 10 december kwamen de burgers van Brussel en de boeren van de omliggende gemeenten in opstand. Wat overbleef van het keizerlijke leger trok zich terug op de citadels van Luxemburg en Antwerpen. Ook die vestingen kwamen op 29 maart in handen van de revolutionairen.

De Belgische munt: De zilveren Leeuw

De fameuze zilveren leeuw heeft op de voorzijde: de klimmende leeuw, in de rechterpoot een opgeheven zwaard; in de linkerpoot een schild waarop het woord 'Libertas' (Vrijheid).

De Bevrijding van Brussel

Op 18 december deed het comité van Breda zijn intrede in het met de Brabantse driekleur bevestigde Brussel. De sfeer was uitgelaten. Alle staten met uitzondering van Luxemburg verklaarden zich onafhankelijk en verenigden zich op 11 januari in de Verenigde Nederlandse Staten. Hun gemeenschappelijke belangen droegen zij over aan het Congres, de voortzetting van de vroegere Staten-Generaal.

Eind november rukt Vander Mersh op naar Brabant.

Zonder noemenswaardige tegenstand van het gedemoraliseerde Oostenrijkse leger verovert hij Tienen en Diest. Een belangrijk gedeelte van de Oostenrijkse troepen in België bestond uit lokale huurlingen van armoedige afkomst die hun lijf en leden dierbaarder waren dan hun verre broodheer, Keizer Jozef II.

Omdat hij beseftte dat hij nooit een geregelde veldslag kan winnen, stelde de generaal een staakt-het-vuren van tien dagen voor. Nog voor dit bestand afliep, kwam de Brusselse bevolking, met hulp van de geregelde troepen, in opstand. De Oostenrijkse troepen, waaronder heel vele lokale huurlingen, deserterden massaal en de regering vluchtte naar Luxemburg. Ook Namen werd ontruimd.

Van der Noot: de vals spelende aristocraat.

Van der Noot hield op 18 november een triomfantelijke intocht in zijn thuishaven Brussel.

Hendrik Van der Noot

Hij genoot de volle steun van de clerus en bijzonder van Kardinaal van Frankenberg die de gelovigen opjutte tegen Vonck en zijn volgelingen. Vonck arriveerde pas de dag vòòr Kerstmis in Brussel. Men had hem eerst naar Gent gestuurd om een betere samenwerking tussen Vlaanderen en Brabant te bepleiten. Zijn afwezigheid maakte het Van der Noot gemakkelijk zich als echte leider van de revolutie op te werpen.

Ondanks zijn liederlijk leven met zijn borddeel-maitresse Jeanne ('La Pompadour des Pays Bas'), met wie hij paradeerde in het Warandepark en in de adellijke salons, of misschien juist door dit laag bij de grondse gedrag, was hij geliefd bij de kleine burgerij. Vonck en zijn kompanen van de beweging 'Pro Aris et Focis' (Voor Outer en Heerd) zouden uiteindelijk langs Dinant en het Franse Givet naar Rijsel trekken en zich daar vestigen. Luitenant-generaal Vander Mersh, zonder wie de revolutie nooit mogelijk zou zijn geweest, werd in Antwerpen voor zeven maanden gevangen gezet.

In zijn verhelderend geschrift '*Les auteurs secrets de la révolution présente*' (de geheime bedrijvers van de huidige revolutie), trachtte Verlooy uit te leggen wie de revolutie had geleid. Het mocht niet baten! De Vonckisten noch Vander Mersch konden hun rechtmatige aanspraken op de revolutie waar maken.

Integendeel, de oude adel en vooral de hogere clerus (die zich blijkbaar niet stoorde aan het liederlijk gedrag van de adellijke Van der Noot en zijn maîtresse) riepen Van der Noot uit tot leider van de conservatieve fractie. Zo werden de progressieven volledig buitenspel gezet.

Door de verdeling van de geesten, de kuiperijen van Van der Noot en zijn aristocratie en het op zijn zachtst gezegd onchristelijk handelen van de kardinaal en de clerus, zou de onafhankelijk minder dan een jaar duren. Reeds op 10 september 1790 werden in de conventie van Den Haag de voorwaarden vastgelegd voor het herstel van de Oostenrijkse keizerlijke macht onder de gematigde Leopold II.

Hoe voorzichtig ook, Voncks ideeën gingen te ver voor Van der Noot en voor de kerk. Kardinaal von Franckenberg, aartsbisschop van Mechelen, koos openlijk stelling tegen de Vonckisten. Hij vroeg de gelovigen niet te luisteren "naar woelzieke en arglistige lieden, die, onder het deksel van rechten op soevereiniteit te bewaren, slechts tweedracht zaaien en wantrouwen willen inboezemen jegens die *vaders des vaderlands*".

Die vaders waren de bestaande aristocratie en de theocratie. Volks gezegd: "hou ze dom, ik hou ze wel arm".

*Kardinaal von Franckenbergh
Gros-Glogau 18-09-1726 +Breda 11-06-1804,
Kardinaal van Mechelen van 1778 tot 1801*

Waarop Dotrengé, een zaakgelastigde en aanhanger van Vonck op 15 januari 1790 schreef: "Ja, men geniet de volle vrijheid, als men niet schrijft, niet praat en zelfs niet denkt."

Wie aan de godsdienst of aan de bestaande grondwetten of blijde intreden wou raken was volgens de kardinaal een landverrader.

Men kan stellen dat Vander Noot door zijn bondgenootschap met de Oostenrijkse kardinaal en zijn kuiperijen tegen de progressieve bondgenoten de revolutie verloor.

Luc Van Cauwelaert

In het laatste deel zullen wij de verdere levensloop van de broers Vonck en hun trouw aan de revolutie behandelen.

De voddenraper van Roosdaal

In het archief van wijlen Gerard Van Herreweghen vond zijn zoon Rik onlangs een krantenknipsel met als titel "Alle engelen en Gods lieve heiligen bij de voddenraper in Roosdaal". Voor de meeste Pamelaars die ooit dit artikel gelezen hebben, zal die gewezen 'voddenraper' geen onbekend persoon geweest zijn: dat was namelijk Petrus Scheerlinck uit Meerbeke, beter bekend als Pië Antiek.

Het artikel is een terechte, weliswaar nogal overdreven geformuleerde, aanklacht tegen wat er in de postconciiliaire periode is gebeurd. Allerlei kerkelijke en liturgische voorwerpen werden door sommige pastoors als "kerkelijk afval" beschouwd en verkocht. Enkelen onder hen hebben de opbrengst ervan misschien verantwoord besteed maar tenslotte hebben zij gehandeld alsof die voorwerpen hun persoonlijk bezit waren, wat natuurlijk niet het geval was.

Of hebben sommige pastoors de besluiten van het Vaticaanse Concilie, de deuren en vensters van het instituut kerk openen om wat frisse lucht binnen te laten, niet goed begrepen?

Ze hebben de conclusies te letterlijk geïnterpreteerd en de deuren opengezet, niet voor de binnenkomende frisse lucht, maar om de "kerkelijke rommel" buiten te gooien!

Sommige opkopers zagen de kans schoon om deze 'kerkelijke rommel', waar veel vraag naar was, tegen hoge prijzen te verkopen en zijn er rijk van geworden.

Dat was ook het geval met Pië Antiek.

Volgens het artikel begonnen als "een straatarme voddenraper die met paard en karretje rondreed, was zijn bedrijf uitgegroeid tot een museum van kerkelijke kunst.

De blikvanger van het domein van P.A. was natuurlijk het imposante standbeeld, vooraan op het domein, dicht bij de Ni-noofsesteenweg.

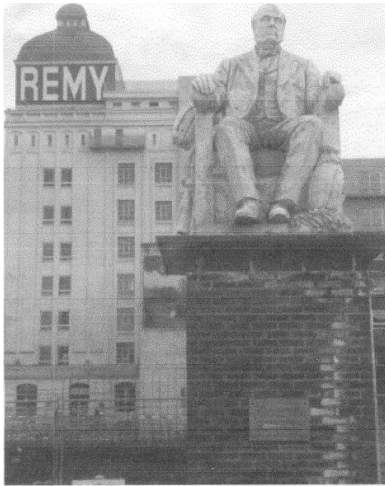
Wie was nu die figuur en hoe is het beeld in Pamel terechtgekomen?

De in een zetel gezeten figuur was Edouard Remy.

Hij was oorspronkelijk groothandelaar in granen, richtte dan een maalterij, een olieslagerij en een rijstpellerij op tot er in 1858 een 'stijfselfabriek' bij kwam.

Hij was ook actief als liberaal politicus en stond ook bekend als een voorbeeld van liberaal paternalisme.

Het beeld werd opgericht in 1905 ter gelegenheid van het 50-jarig bestaan van de Remyfabriek.

Op 19 maart 2005 werd naar aanleiding van het 150-jarig bestaan van de fabrieken Remy met veel trompetgeroffel het standbeeld van de stichter van het bedrijf, terug gehaald naar de Remysite in Wijnmaal en feestelijk onthuld. Zo beweerde men toch! Maar het was niet het oorspronkelijke witmarmere standbeeld maar een in polyester op schaal 1/3 vervaardigde repliek.

"Het originele standbeeld werd bij de afbraak van het modernistische Tenacity Remy-proeflabo (het eerste gebouw in België in gewapend beton) op 21 september 1988 op een truck geladen door de opkoper die al het oude ijzer van o.a. de afbraak van het proeflabo op de Remysite kwam weghalen. Volgens hem hoorde het standbeeld daar blijkbaar ook bij. Ik was op een woensdagmorgen persoonlijk getuige van het opladen door een kraan van het kolossale standbeeld.

Het 4 ton zware standbeeld werd achteraan het oud ijzer op de vrachtwagen geplaatst, deed de vrachtwagen steigeren en het beeld schoof verder naar achteren met al het oud ijzer achter zich aan, terwijl de cabine met de voorste wielen in de lucht stond.

De toenmalige directie van het Remy-concern gebaarde van 'krommenhaas' en had toen niet de minste belangstelling voor de voorbije fabrieksgeschiedenis en zeker niet voor het standbeeld. Het beeld werd verpatst aan een antiekhandelaar in het noorden van Frankrijk waar ik het in 2005 terug op het spoor kwam. Het werd uiteindelijk teruggevonden in een loods van een handelaar in oud ijzer en afbraakmateriaal, verborgen onder allerlei rommel.

Het oud glanzend wit gepolierde marmere oppervlak had ondertussen de plaats geruimd voor een ruwe door verzuurde regen en uitlaatgas ingevreten grijsgroene laag en zat deels onder de korstmossen. De algemene toestand van het beeld was na die jaren weliswaar nog steeds goed te noemen maar het was hoog tijd voor een degelijke restauratiebeurt.

Enkele jaren later verhuisde het naar Ninove en verkaste van antiekzaak naar antiekzaak, maar bleef in Ninove of omgeving. Op 27 september 2006 ben ik nog gaan onderhandelen over de terugkoop prijs, maar kreeg hiervoor nergens medewerking of steun. De prijs was ook niet min, maar was zeker haalbaar. Momenteel ben ik in contact met de huidige directie van de Beneo-Remyfabriek om te trachten het originele beeld toch naar Wijnmaal terug te halen. Hopelijk met succes".

Tot zover het relaas, op internet geplaatst door een zekere Niéphore die het verhaal van de 'odyssee' van het beeld vernam van zijn vriend Valère Oversteyns uit Willesele. De ik-persoon in dit verhaal is dus die V. Oversteyns.

Toen hij op 21 september 1988 getuige was van het opladen van het beeld door een opkoper, was die opkoper zeker niet Petrus Scheerlinck. Volgens Roger Stevens, bij wie ik informeerde (en die meer dan 20 jaar de naaste medewerker was van Petrus), is het beeld niet rechtstreeks van Wijnmaal naar Pamel overgebracht.

Van een sloper, Marc Van Roy uit O.L.V. Lombeek, had Petrus vernomen dat het beeld zich in Ebouges (nu deelgemeente van Dour, provincie Henegouwen) bevond. Een eerste poging om het beeld naar Pamel over te brengen mislukte en Petrus moest beroep doen op een takelbedrijf uit Pepingen dat de klus geklaard heeft. Volgens een andere informatiebron zou het beeld tot eind 2004 langs de Ni-noofse steenweg gestaan hebben tot de antiekzaak in faling ging. Erg duidelijk is de zwerftocht van Edouard Remy dus niet.

Met dank aan Jef Walraevens die me de internetteksten bezorgd heeft.

Benedictus Prové en de tocht naar Waterloo

Jan De Mont, fotograaf en medewerker van ons tijdschrift, vond in zijn familie-geschiedenis een Napoleon-gelieerd verhaal van een merkwaardige verwant. Meteen krijg je ook een stukje industriële geschiedenis uit de streek.

Het salon bij mijn grootouders bevond zich op de eerste verdieping. Een majestueuze halltrap bracht je naar de overloop waar een dubbele deur toegang gaf tot de L-vormige ruimte. Rechts bevond zich de Mechelse eetplaats, links, aan de straatkant, het salon met de bijhorende zetels met tussenin een klein buffetje. Een zwartgelakte vleugelpiano met krukje zorgde voor een harmonieus verloop tussen de beide plaatsen.

Wanneer ik bij hen op bezoek kwam, kreeg het kleine meubeltje steeds opnieuw mijn aandacht. Niet voor het meubel op zich, maar voor het voorwerp dat er op lag. Op een onderliggertje van Brugse kant lag er, als een relikwie, een zeer merkwaardig roestig vuurwapen met een door houtwormen behuisde gewerkolf. Aan het uiteinde van de bruin geroeste loop kon men nog duidelijk de sporen van een afgebroken bajonet zien. Het lag er te pronken als bewijs van de heldenmoed van een verre voorvader. De overlevering wil dat hij dit wapen, afkomstig van een Franse gesneuvelde soldaat, meebracht naar huis na de slag bij Waterloo.

Het hierna volgend verhaal, dat generatie na generatie werd doorverteld, bevestigt de heldhaftige avonturen van die verre voorvader ...

Op zoek naar de in beslag genomen trekpaarden

Het was nog donker en kil toen de 16-jarige Benedictus Prové in de morgen van 19 juni 1815 door zijn vader Petrus werd gewekt om hem te vergezellen op de lange tocht over de heuvelen van het Pajottenland naar Waterloo, om de drie Brabantse trekpaarden terug te zoeken die de soldaten van Napoleon in beslag hadden genomen.

Spoedig daarna verspreidde zich het gerucht dat het grote leger van de keizer nabij het Brabantse dorpje in de pan was gehakt.

De ochtend gloorde en er hing nog mist over de Dender toen Benedictus moeder, Maria Priem, die van aanpakken wist, hen roeiend over de rivier bracht en ze hun urenlange tocht begonnen. Benedictus was een flinke kerel geworden, zo goed als volwassen, en de ongeveer 35 km lange, geforceerde mars langs de velden schrikten hem niet af. Integendeel, het lokkende avontuur had hem van bij het ontwaken enthousiast gemaakt.

Zijn geestdrift werd dan ook beloond.

Op enkele kilometer van het slagveld verdeelden ze het speurwerk: de jonge Benedictus kreeg de westelijke kant van de weg die van de Belle-Alliance naar Sint-Jans-Berg loopt, en zijn vader de oostelijke kant.

Ze verlieten elkaar rond het middaguur en spraken af rond vier uur onder de kerktoeren van Sart-Moulin.

En het was Dick, zoals Benedictus door zijn vader en moeder werd genoemd, die de paarden ongedeerd op het slagveld terugvond. De jonge kerel stond meteen voor een zware beslissing. De paarden waren nog ingespannen voor de grote hooiwagen waarmee ze een paar dagen eerder Hof te Bullegem hadden verlaten.

Hof te Bullegem

Het hooi was opgebruikt maar er lagen nu de lichamen van een paar dozijn gesneuvelde Franse soldaten in. Wat stond Dick te doen?

De lijken weer afladen? Dat was een lugubere karwei en bovendien tijdrovend, waardoor het gevaar vergrootte op een paar Engelsen of Pruisen te stuiten. Die zouden ongetwijfeld niet kieskeuriger zijn dan de soldaten van Napoleon en al even geïnteresseerd in een stel extra sterke paarden. Was het niet veiliger het bijkomstige aan het essentiële op te offeren? Dick besliste snel en hij werd er later bij de kerktoeren van Sart-Moulin door zijn vader om geprezen. Hij greep zijn groot zakmes, sneed handig de drijfriemen door, de wagen met de lijken latend waar hij stond.

Snel trok hij er met de paarden alleen vandoor. Langs goed beschutte wegen dreef hij ze naar Sart-Moulin en bereikte het kerkplein ruim voor zijn vader er aankwam.

De terugtocht en nog meer de aankomst op het hof waren triomfantelijk. Sindsdien kon het prestige van de jonge Dick alleen nog maar stijgen en later, wanneer hij na de dood van zijn vader op zijn beurt heer en meester werd van het hof te Bullegem sprak iedereen in de streek hem enkel nog aan met "Meester Dick".

Meester Dick

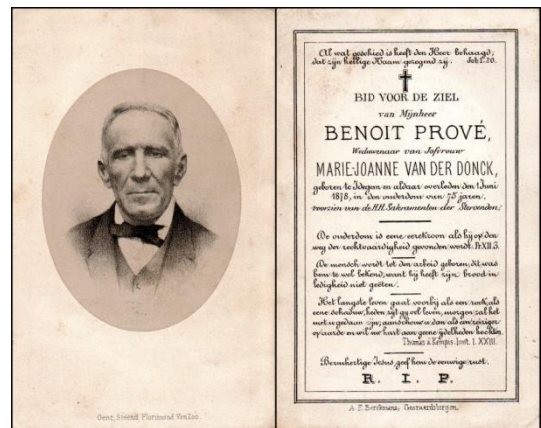
Meester Dick was een eigenzinnig iemand. Van oudsher katholiek maar met uitgesproken liberale opvattingen, lag het voor de hand dat hij zich bij de oprichting van L'étoile Belge, een vrijzinnige en in die dagen vooruitstrevende liberale krant, voor een abonnement liet inschrijven. Toen hij daarvoor tijdens de zondagsmis in een vrijwel onbedekte termen van op de kansel werd berispt, greep Dick zijn hoed en liep niet bepaald in stilte de kerk uit.

Hij heeft er nadien nooit meer een voet gezet, tenzij voor de begrafenis van zijn vrouw, Joanna Van Der Donckt in 1867. Op de dag van zijn begrafenis in 1878 werd hij wel door zijn zoon Charles voor het altaar gebracht.

Op die dag werd ook de strijdbijl begraven en de vredespijp gerookt, want de oude dorpsheer was inmiddels ook gestorven.

Dick liet zich door de lectuur van de l'Etoile Belge blijkbaar aansporen tot het drijven van handel en nijverheid. In elk geval begon hij uit het koolzaad dat hij won op zijn akker, zelf olie te slaan. Die verkocht hij dan, samen met de andere vruchten van zijn veld. Hij verhandelde zijn waar bij voorkeur rechtstreeks aan de kruideniers van de streek. Zo haalde hij een groter profijt uit de producten van zijn landbouwbedrijf.

Op het einde van zijn leven was hij eigenlijk geen echte boer meer. Hij had zijn handel uitgebreid met bouwmaterialen. Het grootste deel van zijn landbouwgrond had hij verpacht, op een paar weiden na waar hij nog wat vee hield voor eigen gebruik.

Na zijn dood en de verdeling van de goederen nam Charles, de oudste zoon, de handel over en zijn twee jongere broers Jozef & François vestigden zich te Ninove aan de Denderkaai en richtten er samen een maalterij op.

Volg Rausa ook op Facebook!

Een erfgoedvereniging richt de blik meestal op het verleden, dat is bekend. Toch schuwt Rausa evenmin de hedendaagse digitale communicatiemiddelen.

Op de **Facebook-pagina "Rausa – Erfgoed Roosdaal"** krijg je een volledig beeld van de activiteiten die Rausa, maar je vindt er ook wat erfgoedverenigingen uit de buurt in petto hebben. Daarnaast kun je er grasduinen in boeiend beeldmateriaal uit de Roosdaalse deelgemeenten. Regelmatig lanceren we ook een vraag om hulp, bijvoorbeeld bij het situeren van foto's of het herkennen van bekenden op oude foto's.

Reeds meer dan 100 erfgoed-fanaten volgen Rausa nu al via Facebook op de voet!

Ook onze website www.rause.be is een bezoekje waard. Je vindt er bijvoorbeeld alle voorgaande nummers van dit tijdschrift.

Een soldaat van Napoleon vertelt...

Na afloop van de theaterproductie 'Onderweg naar Waterloo' kreeg Walter Evenpoel heel wat complimentjes over zijn monoloog. Op algemeen verzoek daarom hieronder de integrale tekst, in 'klap van hier'.

A, nog volk! De Kozak ei nogal te doen vandoug.

Oe? Ge wetj nie wouè da de Kozak es? Tein zejje gouè verzekers nie van Likkert éé maan?

Allè mensj, gouè moetj d' ieënegste zouèn in gieël n' averong da nie en weet dak'ik ieën van d' ieënegste ben da gedienjd eid onder Napoleong en da't nog ka voesj vertell'n.

Wacht, 'k za't a nekieë eksplekere ze...

Ik ben van 't jour 1785. Mè vour ouè een stamméné op d' Eppestrout. Mo 'k paas dat'n zelf mieër droenk as al zen kalant'n benieën.

Domme wou k'ik nen andere stiel lieërn. Ik ben kalier gewèrr'n. Wetje wa da da des, ne kalier?

Gotfertemmen, gouèle zetj zeker van Strouètoem. Dou zit'n nie al te veel slimme zegge' z è.

Ik gink in de lieër ba nen bous op d' aat-mèt. En zjst op d'n dag da'k 20 jour wier stont'n de zjandermen on ons deer. W' anjn da wel verwacht want men ojjeren brier was in '98 al opgeroepen as ieën van d' ieëste 'konskries'.

't Es na zevetien jour louter en w' emmer nog at'nt niks va goeërd.

Ik en ouè gin goest'n vé mè ne vinger af te kappen of zoeë, want we paas'dn da Napoleon na toch overal on 't wenne was en da't rap zo gedoun zouèn me 't n'oorlog.

Ja maan, was dad een misrekenink! We zèn mé e stik of twinjteg van Likkert vertrokken no Vilvoorde, tegen Brussel.

Dou emme men onz'n tenie gekregen en 'd ieëste ekzersiese. Da was do begot een sirk ja! Ginieënen van ons dat e woord Frans verstond.

En douè maann mé elen floskes on ele moesj mo roepen en tier'n. we liepen do mieër tegenieën op as damme verooët goenken.

Mor dou wour'n do ewa Brisseleis bouè dat Vlèms en Frans koest'n en domee wiste men deee d'n dier wel wa da me moest'n doen.

Nou ieënegste weiken es de mizere begost. Z' anjn mè gezeid da'k ba d' infanterie was. Mo 'k en wist va gin kant'n of zouèen wa da da wo zeggen ee! Wetjet gouè wat da dat es, d' infanterie? Da wilt zeggen dagge alles te voet kinjt afterr'n. Gestapt damme wouèle gedoun emmen, gestapt! Aske da nie gewoeën zetj es dat een mèttelink ee!

Nou twieë dougen stonde men knoesels en men voet'n vol blouè'n. Vantouèd zjikt'n et bloed azoeë ooët men kaas'n.

'n Ieëstn trok was no Dijon, in 't mirnt'n van Vrankrèk. Dou emmen dein me de geweire lieëre skiet'n, 'k em do zelf ewa liëre leez'n! en nou een monjd of twieë kostekik mè al goed eksplekeer'n in 't Frans.

In de winjter van 't jour vouèf emmek den ieëste kieë echt in d'n oorlog gezeet'n. We zen vertrokken me e leiger wou dagge 't enje nie va zoug.

We zen ieëst nog in Affelgem gepasseed. 't Skanjt da Napoleong dou in een sjieke stammenee gesloupn eid. Ik em et van oeëre zegge zèllè!

Dein marcheerde men no Luxemburg en Dosjland. Wouèle zen over bergen getrokken, da kinjde nie gelieëven oe oeëg. Tot oun de wolken kwompen douè. We zèn ougekomen in de gebieren van een stad in Bohemen. Wacht ne kieë, oe oetjn da na weer Ousterlitz o zoeë iet.

En dou emmek em ve den ieëste kieë gezien: kouèzer Napolejong.

Wouël'n ston't allemou opgesteljd in een valouèl in groeët vierkan'tn. Ik stont al den booëtekant. Nie te slim no 't skanjt, mo ik stont do. En dein paseed'n e do, ooëg op zè groeët wit pjeid. En in ieëne kieë loenk't no mouè. 't Was pesies of dat'n een oeëgsken trok. Ik ouè der al veel oeër'n over vertell'n ma na dat'n ie vlak ba mouè stond en dat 'n een oeëgsken trok, na kreeg ek pesies viewerk in mè louèf.

Ik ouè op ém gevloekt azek Likkert moest verlou't, mo na wazek fieër ve de kouèzer te mege vecht'n. 't en kost nie rap genoeg begin'n. Lotj douè amaterkes van Rusland en Oeësterouèk mo kommen!

'k Emmer nie lank moet'n op wacht'n. In ieëne kieë komt er van ooët de bergen e lawouèt van d'èlle. Gekletter en geboenk. Op ieënegste meters van mouè valt er ne vierbal no beneen. Menne mout vliegt me volle geweld tegen mouè zoedak da'k me men klieken en klakken in de moor lig. Ik en oeër niks nemieë. D' ander maan'n van men kompanie stappe gewoeën voesj en ik wil menne mout zeggen damme mee moet goun.

Mo è een boezjeert nie. Dein zienek da gieël zènne zouèkant g' abbemeerd es. De pansjerouè anget er ooët, Zenne skoeënn tenie es roeëd van 't bloed. 'k en em gin'n touèd vé kompassè 't emen want dou es weer nen boenk, na al 'n andere kant. Ik zien weer nen dieël kame-rout'n in stikke vanieënvliegen. "Dit es na oorlog" paazde ken in men ouègen. Mo 't moest nog begin'n!

Van tiskn de boeëmen op den berg kommen der in ieëne kieë onderden en onderden maan'n te pjeid no beneen gestoven. Ze mouke lawouèd gelèk de dilvels en ik verstoun niks va wa dat de sergant roept. Ik zien da mèn mout'n op eel'n t'niene gon zit'n en ele geweir richt'n.

'k Emmekik dein mo 't zelde gedoun. Op nen ik en nen tik wour'n doué maan do ben ons. Ik dee men oeëgen toe en skoot. Vlak in de kop van e pjeit.

Douènen Rus valt me zèn kloeët'n oe-moeëg en rolt tot veren men voet'n. Vee de'k goe weet wa datter gebeert eid menne mout dat tege mouè stout zèn bajonet al in douène zènne boeëk gestoken. Zè, na maggek 500 jour werr'n éé, mo da vergeet ek noeët nemieë!

Tein oeërek lawouèt achter mouè. Ons kavallerie komt afgestermd. Et bosjt do allemou tegenieën. Pjeir'n inker'n, maane vloeken en ooël'n en ik ston do gelèk ne paljas da nie weet wa doen.

“Verouëtj Klous” roepe ze, “in karree stoun”. In ieëne kieë stomme weer in een skoeën vierkant. Et geweljd eid em verplosjt.

Mo tein komt er nen tweeëde golf en est et zelde lieken. Lawouët, vliegende moor, de smouk van bloed, den damp van krooët, en getoeter van klarongs.

Oelank da’t gedierd eid, ‘k en weget nie. Mo in ieëne kieë roepe ze “Chasse”. En ik zien ons pjeirevolk den berg oprouën terwouël’n da de russen en d’Oesteroukers gelèk kiekes zonder kop go loeëpen.

“z’ emmet on ele kloeët’n” oeërek roepen. Een ier derno est groeëte parrade. Terwouël’n da de chirergouën de gekwesjte verzergen en da de doeë werre g’inspekteerd, stomme wouël’n allemou wee skoeën opgesteld.

Dein passert Napoleong vedroem en alleman roept: “vive l’ empereur”. Pesies of da’t kermes es. Mo aske tein paasd dat ‘t domee gedoun es, dein zejjer tegen!

Ewa louter was ‘t ambras met de Prooes’n, dernou in Pool’n, in Itoljn en Sponjn, ‘t en ief nie op.

Genoureg oun zougde a kamerout’n wegvall’n. Ik ouè zelf oeëk 1000 kieër’n doed kinne zouën. Mo ik slibberd’n der vanticken, k’n ben zelf ginne kieë echt gekwestjt geweest. Mo da wilj nie zeggen da’k nie afgezien em...

Et ergste van aal, was de kampanj no Rusland. Me mieër as een alf miljoen soldout’n zemmen no dou vertrokken. Joenges ooët Vrankrèk zelf, mo nog veel mier ooët de de nie stikke van et land: broubanders en Vlonjereirs, ollanders, Deen’n, Zwitsers, Italjou’n’, Pool’n en noem mor op. We kwompen baieën in Litouwen. Dou ejje gouël’n oeëk nog nie va g’oeërd zekers?

In de zomer van 1812 zemmen de Memel overgestoken ve den tsaar va Rusland op zèn bott’n te geven. In ‘t begin goenke men der dee gelèk dee boter. Douè Russen denjn in elen broek va skrik, want ze trokken atnt mor achterooët.

Nou e poeësken verstonten men wa dat er achter zat. In ander oorlogen veroeëverden men e gebied en tein mochte men do alles pikken wa datter te roupe viel. We vielen d’ooëzen binne en pakt’n do wa damme moest’n emmen: eet’n, drinken en vraven.

Mo wa dénjn douè looëzen van Russen?

Overall wou dass’ele weertrokken stouke ze alles in brand, et groun was van ‘t veljd, en de wouterbronn’n wiere vergifteg’d!

Dou was gin kat of gin ond nemiëë vé op te frett'n. Dou was mizere, oenger, dest en ziekte. En 't ergste moest nog kommen: de Russische winjter!

Enje september anj men Moskou veroeëverd. Mo et was een doeë stad wou dammen binn' trokken. Erger nog, de Russe stouke zelf de ooëz'n in brand zoedat er nivvest nog een plek was wou dasse koeste skooël'n tegen de winjter.

Veider trekken koeste men nemiëë, dovee waster gin ravitajjement nemiëë. Weerkieere'n was d' ieënegste megelekouët.

Et was beginne snieëven en et wier kaat, kaat gelèk da ginne mensje em ka verestell'n. Maneken, maneken, emme men dein afgezien ja! De tonnen me wouter bevrooz'n en sproenke kapot.

Terwouèl dagge soep droenkt was ze bevrooz'n, aske wotn snit'n, ajje een brok bevroze slouèm in a ann.

Op den dier anj men niks van eet'n nemiëë en emme men nenn dieël van de pjeir'n opgeet'n. We wour'n der toch niks nemme mee, wan 't en was gin spirke gès nog te venjn.

Dou anj de Russ'n op gewacht. Terwouèl da den triestege stoet weer kieërd'n wiere men al alle kant'n ougevalln. De Russ'n wour'n dat veel beiter gewoeën en z' anjn ele reserves ougeleid. Wou damme paseerd'n wiere men g' attakeerd en elken dag viel'n der onderden doeë, nog mieër van de kaa en va ziekte as van de kogels. Nou ne lange kalvaretocht kwompen men on ne stroeëm: den Berezina. As men dou over gerokt'n zo't beiter'n. Paazde men toch.

Wanjn al veel meegemokt ma wa datter dein gebeerd es, es et bieëstegste da'k gezien em. Van alle kant'n wouremen ingesloot'n: de Russ'n, de kozakken en ootgoengerde boer'n. We stont'n me 120.000 maan te wacht'n veern drouè onoeëzel brigskes dat in de rapte dee Ollanske poitiniers inieën gestoke wourn.

En tein ester ied gebeerd me mouè. Tot op douèn dag was ek verblenjd geweest van bewonderink ve Napoleon. 'k verstoun et nog atouèd nie oe da't zoe lank gedierd eid. Mo dou, op douène moment zen men oeëgen ope gegoun. È joeg ieëst allemou de goeij, gezonde saldoutn, de kanongen en 't ravitajjement over de brigge. Nie op 'tgemak, mor in volle szarzje.

De gekwestjt'n en de vraven da't nog overleifd anjn, douè wieren gewoeën oemvei gerejen. Ondertisken wirre men bestokt van alle kant'n.

En dein eiter em do in ieëne kieë nen troep opgesteld in skoeëne karree. Et was e Zwitsers regiment. Douè maan, emmen doezjend mensjkeleives geredj.

Op e gegeven moment was et ietske stiller gewer'n en ze steljd'n eel'n op in een lange rouè en ze begos'tn te zingen. 't Was in 't Dosj, 'k verstond er niks van mo 't was skoeën, skoeën! 'k oeërn't nog atouèd in men oeërn....

't Was pesies of dat allemaal betoeëverd was. Mo dein was't er in ieëne kieë ne sergeant da riep "avancer!" Da was et souèn ve d' afgrouèselèkste beljn da ga kinjt verestel'n.

In ieëne kieë wierder van alle kante weer geskoot'n. Alleman wier zot van et geboenk van de kanongen. Dou kwompe kogels terecht in 't mirr'n't van et volk. Ge zoug't de bieën 'n d' ermen azoe rond a vliegen. Niemand koester nog noupaaz'n. Dou was iet in a louèf da a verooët deef, de brigg' over, weg van ie.

Ik wier men bevroze voet'n nemme gewour, ik klefferd'n over de stikke pjeit en kapotte keir'n, over kermende kinjer'n en stervende kamerout'n.

Ne kieë da'k op 'n overkant stond bleef ek loeëpen tot azzek op een bergske was en mè tegen den drig van e pjeit koest neeleggen.

Wa datter dein gebeerd'n kinj'd o gin mensjken vertell'n. Napoleon ouè 't bevel gegeven ve de briggen kapot te skiet'n. Ge moetj weet'n dat de mieëste van ons mensjken nog on 't oversteke wour'n.

Ze wiee'rn van 't ouège volk geboembardeerd terwouèln dassen vanachter ougevalle wiern dee de vajand. De mieëste sproeken in et ouèzege wouter en kwompen nou ne meniet al nemme boven, d'ander wier'n deerstoken met bajonet'n en lansen.

On d' overkant wourder toch ieënegst of-fecier'n da nog een betjteken normoul koeste paaz'n en da de troepen weer koest'n organ"seer'n.

Mo wa dee menieër Napoleon? Met de beste pjeirn datter nog over wour'n, mé een koesj vol eet'n en drank en beskermd dee zenne kouèzerlèke wacht ester'n vanonder getrokken, de lafoud!

Me de stjeit tiskan ons bieënn zettje men onze weg voesj. We wier'n onderweg wee ougevall'n dee losse benj'n en... Kozakken!!!

Douè kozakken, menne vriend, da kinjde ni gelieëve wa maan da da wour'n. 'k paas da de klanjst'n twieë meter groeët es. Z' emmen allemou nen boud en ze doen toer'n op ele pjeid gelèk as dagge in gin enkel sirk ziet.

Op ne kieë woure men wee dee ne gevoorleke kotee getrokken. Dou was mo 1 klein tenjt ve 10 maan. We trokke lotj'n en ik moest booëte sloupen.

W'emmen douèn ouved ons leste pjeit geslacht en opg'eetn. Met 't vel en de karkas emmek ik mè een soot tenjt gemokt. We wour'n vergeet'n ons kampvie ooët te doen en in 't mirr'n't vannacht oerekek gemoempel.

Tiskan de rebber'n van 't kadaver zienek in 't skansjel van de moun drouè reez'n van kozakke stoun. Mé azoe e mes snouè ze de tenjt open, z' oul'n der men kamerout'n ooët en boenke ze ieën ver ieën me de koppen tegenieën. Ze knupt'n ele met de voeten bènieën en trokke ze me ele pjeire voesj over de grond. In galop ver-trokke ze den doenker'n nacht in!

Zot va kaa en va skrik emmek iënegste dougen rondgedoljd tot azek ba ne groep Ollandars koest ounslooët'n.

Zoe zemmen ooëtouèndelèk ougekomen in Villnius, de oeëfdstad va Litouwen.

Vé ons was 't vernomste dat da land nie in den oorlog zat en dammen op ons effe koeste kommen. Dou emmek ve den ieëste kieë in zes monjd men ouège louèf nekke kinnen bezien.

In ieëne kieë wierremen gewour wou da 't overall zieë dee. Men voeten woure gieëlegans verminkt. Van men tieën'n bleever bekanst niks nemme over.

't Eid nog vouèf monjd gedied vee da' tooes wasktoe. Nou mieër as acht jour wazek wee in Likkert. En ik oeërn vertell'n dammen in ieëne kieë gin Fransmann nemme zouèn.

Van de kalierderouè wazek alles vergeet'n, ik emmek ik dein 't stammenee va mè vour overg'aven. Ik liet mannen bout stoun en ik skiljer'n e groeët plakout: 'in de Kozak'. En ik en mag nie klougen van de kalandiese. 't Zitj ie de lesten touèd vol mé Ingeslmaan'n.

Al weken leiget ie in den averong vol saldout'n: Ingelske, Ollanders, Dosjke en 'k weet nie wa nog allemou. En wa da na 't skoensjte van aal es ee: dou zen ne gieeln oeëp joenges van ons kant'tn da jouren opgetrokke zouèn me Napoleong en da na tegen em go moete vecht'n. Ik en verstoun't allemou nemieë zellè.

Wa da'k wel weet es dat douène sjarel wee ve nen oeëp mizere gou zergen. Napoleong de Groeët'n, pff, wetje wa damme wouèln do in Likkert tegen zeggen ee maan?

Napoleong de groeët'n? Nen dikke Jan men kloeët'n!

Sloppel allemou!

Nieuwe kleren voor de dikke

Er zijn inwoners van Roosdaal die nog altijd niet weten dat onze gemeente ook prat mag gaan op een echte reus: de Dikke van Pamel.

Tijdens de onvergetelijke herdenking van het 100 jaar overlijden van Victor De Klerck in 1985 stapte de kolos voor het eerst door onze straten. Vele handige vrijwilligers hebben onze beroemde dorpsgenoot toen doen reïncarneren. Het hoofd was een meesterwerk van wijlen Jozef Minner.

Door omstandigheden heeft onze gigantische vriend nadien droeve tijden beleefd, vergeten in een donkere opslagplaats. Toen hij vorig jaar dan toch vanuit zijn verblijfplaats werd gehaald om mee op te stappen in de reuzenstoet van Linkebeek, waren zijn kleren in erbarmelijke staat.

Toen hebben onze beleidsmensen een plan uitgewerkt om de Dikke te rehabiliteren.

De directie van het IMI ging akkoord om de klus te laten klaren door de leerlingen van de richting 'mode'.

Silke Laseure en Dilara Cetinkaya kweten zich voortreffelijk van hun taak en maakten aan de hand van een authentieke oude kiel een prachtig nieuw uit de kluiten gewassen exemplaar.

Jan De Mont had zijn fotoapparaat in de aanslag ...

(Niet meer zo) vers van de pers

In deze rubriek gaat Bart Caulier in vergeelde persberichten op zoek naar schrijfsels over onze gemeente, en verwonderen we ons over de merkwaardige observaties van onze voorvaders.

In het januari-nummer van 2014 hadden we het in deze rubriek over de paniek die alhier ontstond toen de Duitsers eind augustus 1914 het dorp binnenvielen. Het artikel uit de Denderbode vertelt over een boer die zijn wagen volgestouwd met haver niet wil afstaan aan de Duitsers en daarom meegevoerd wordt. Bange toeschouwers zien hierin de bevestiging van het gerucht dat de Duitsers alle weerbare mannen oppakken, en verspreiden een golf van paniek in de streek. Alle mannen slaan, onterecht blijkt later, op de vlucht en moeten uiteindelijk schoorvoetend of met hangende schouders terugkeren.

Dit markante voorval moet een diepe indruk achtergelaten hebben. In de Duitstalige Aalsterse krant Landsturm verschijnt ruim een jaar later, op 21 november 1915, de versie van het verhaal vanuit het oogpunt van de bezetter, onder een veelzeggende titel:

De vlucht naar Egypte

Vraag je een Aalstenaar om nog een keer te vertellen wat dat nu weer juist was met de zogenaamde 'vlucht naar Egypte', dan verschijnt er een monkelende glimlach op zijn gezicht. Het moet dan ook een hoogst amusant spektakel geweest zijn, op die 24ste augustus 1914, net wanneer de stadsbewoners aan tafel gingen voor het middagmaal.

Uit alle zuidelijke en oostelijke invalswegen walste een eindeloze stroom vluchtelingen in een wilde haast door de straten van de stad. Eerst kwamen duizenden en duizenden mannen, velen blootsvoets of op kousen-voeten, in hemdsmouwen, blootshoofds, hun werktuigen - een zaag, een spade, ... - in de hand.

Wat verderop in de niet aflatende stroom volgden ook jammerende vrouwen en

meisjes, samen met hun kinderen die zich verschikt aan moeders rok vastklampen. Wagens, beladen met ganse families, jogen gehaast verder.

Wat was er gebeurd? Voor welke verschrikking sloegen deze mensenmassa als waanzinnigen op de vlucht? Vroeg men het hen dan bleef het antwoord in de regel beperkt tot "De Duitsers! De Duitsers!" en renden ze gehaast verder. Pas later kwam de reden voor deze vlucht naar boven, en de oorsprong ervan bleek te liggen in het dorpje Pamel, bij Ninove.

Duitse soldaten waren het erf van een boerderij opgestapt om wat zaken op te eisen. De boer haalde het zich in het hoofd zich hiertegen te verzetten, waardoor de soldaten wat ruwer te werk moesten gaan en uiteindelijk zelfs geweld moesten gebruiken om de boerenwagen mee te nemen. Of, zo wordt ook verteld, werd de boer gedwongen de wagen in te spannen en zelf de paarden te geleiden.

In elk geval hebben de Duitse soldaten den man met zich meegenomen doorheen het dorp, een in deze oorlog toch alledaagse gebeurtenis. Maar de Pamelse boeren die het schouwspel zagen, begrepen het anders. Plots ontstond de idee dat de meegevoerde man naar Duitsland gebracht zou worden. De kranten schreven immers iedere dag weer dat Duitsland in de voorbije gevechten enorme verliezen had geleden. Die konden enkel vervangen worden door ook uit België de weerbare mannen op te halen. En zo sloeg de paniek geheel toe. Het nieuws verspreidde zich als een lopend vuurtje van deur tot deur, en bereikte ook de arbeiders op de velden: "De Duitsers voeren de ganse mannelijke bevolking, iedereen die 16 jaar is of ouder, met zich mee naar Duitsland om er hun eigen leger mee te versterken! Redde wie zich redden kan!".

De waanzin kreeg de massa in haar greep. Snel aangroeiend als een lawine, walste een stroom vluchtelingen van dorp naar dorp, van stad naar stad, in de richting van het reddende noorden. Overal werden variaties op hetzelfde horror-verhaal verspreid. De oververhitte fantasie van de bevolking werd steeds maar weer gevoed met gruwelijke verhalen. Men waande de achtervolgende Duitsers reeds in de onmiddellijke nabijheid. "Jongens, jongens, loopt! Ze komen!", riepen opgewonden vrouwen de vluchtende mannen toe. De mensenvloed vluchtte uit de straten en verspreidde zich over de velden.

Wie toch rustig en kalm bleef, slaagde er niet in de gemoederen tot bedaren te brengen. "De Duitser! De Duitsers!", bleven de vluchtenden maar roepen. "Ja, wat is daar mee?", vroegen de rustigen gebleven inwoners. "Euh, ik weet het eigenlijk niet", was het antwoord. "Waarom loop je dan zo?", was de evidente repliek. "Omdat de anderen op de vlucht slaan", wisten de vluchtende mannen nog uit te brengen en verder gingen ze, tot ze van uitputting niet meer verder konden en doodmoe neerzagen. Vele dorpen en steden waren ondertussen bijna volledig leeggelopen.

Gans zuidelijk Oost-Vlaanderen, en wat aanpalende streken tot Gent, moet in beroering geweest zijn. Een bonte groep van vele tienduizenden mannen was op zinloze vlucht. Vele hadden zich zelfs over de grens met Nederland in veiligheid gebracht. In Aalst daarentegen bleef de bevolking wel wat rustiger, al hadden de jongeren zich ook uit de voeten gemaakt of een veilige schuilplaats gezocht. Onder bergen schaafsel, in waterputten of op de daken hielden ze zich verborgen.

's Avonds al sijpelde de realiteit door in de streek: "Men kan naar huis terug te keren; meer dan een vals alarm was het niet." De stoet zette zich terug in beweging, maar nu in omgekeerde richting. Eerst aarzelend, dan in volle vaart over de landwegen en in de speciale treinen, maar steeds bespot door die lieden die rustig thuis gebleven waren toen de paniek de massa in de greep kreeg. Zelfs dagen later nog kwamen mannen met angstige blik in de ogen terug.

Dit was de 'vlucht naar Egypte', een voorspel voor de bange vlucht die een paar weken later effectief op gang zou komen onder het gebrul van de kanonnen en die de stad Aalst met haar 36 000 inwoners verwaarloosd achter liet.

Mijn gedacht!

In deze lezersrubriek pikken we bemerkingen, toevoegingen, rechtzettingen en aanduidingen op bij gepubliceerde artikels.

In het augustus-nummer van vorig jaar verscheen een foto met tekst waarin een onnauwkeurigheid was geslopen, laat Florent Kestens weten:

Zonet een telefoonoproep ontvangen van Raf De Troyer uit Sint Martens Latem. Hij is de zoon van 'Meester Filip De Troyer'; Raf De Troyer is anderzijds een kozijn van mij en vandaar zijn telefoontje naar mij. Hij refereert naar de foto op blz. 7 en merkt op dat deze foto niet kan dateren van +/- 1910. Zijn vader is geboren in 1895 en was dus pas 15 jaar in 1910. Dan kan hij zeker nog geen onderwijzer in Pamel geweest zijn.

Het lerarenkorps van de Pamelse gemeenteschool (± 1910): hoofdonderwijzer Cyriel Van Herreweghen, Leopold Van Herreweghen, Philippe De Troyer en Zacharie Van Laer.

Hij voegde er aan toe dat zijn vader wel als soldaat de oorlog 1914-1918 mee beleefde. De foto moet dan ook rond of na de jaren 1920 genomen zijn.